

Nefnda- og greiningarsvið Alþingis
B.t. velferðarnefndar
Smiðju v. Tjarnargötu
101 Reykjavík

Reykjavík, 9. október 2026

Efni: Umsögn um tillögu til þingsályktunar um aðgerðaáætlun vegna offitu á Íslandi fyrir árin 2026-2030. 131. mál á 158. löggjafarþingi.

Viðskiptaráð þakkar fyrir tækifærið til að koma á framfæri umsögn um aðgerðaáætlun vegna offitu á Íslandi fyrir árið 2026-2030. Málið var áður lagt fram á 157. þingi og er nú endurflutt nær óbreytt. Viðskiptaráð hefur skilað inn umsögnum um málið á fyrri stigum en þar sem ekki hefur verið litið til athugasemda ráðsins er afstaða þess hér ítrekuð.

Viðskiptaráð telur sem fyrr brýnt að vara við því að gripið verði til sértækrar skattlagningar á tiltekna matvörur, líkt og velt er upp í fyrstu aðgerð aðgerðaráætlunarinnar. Slík skattlagning er óskilvirkt stjórntæki sem felur í sér neyslustýringu og dregur úr velferð neytenda.

Í tillögunni er ekki kveðið nákvæmlega á um hvaða vörur gætu fallið undir þessa skattlagningu. Af skýrslu starfshópsins má ráða að gildissviðið sé víðtækt og undir það gætu fallið gos- og svaladrykkir, íþrótt- og orkudrykkir, vatnsdrykkir sem innihalda sítrónusýru, sælgæti, orku- og próteinstykki, kex, kökur og sætabrauð. Verður þannig skilið að undir tillöguna gætu fallið gosdrykkir sem innihalda ekki sykurlögmál og einnig kolsýrt vatn með braðgefnum á borð við sítrónukeim. Framangreint vekur upp spurningar um hvaða sjónarmið eigi að ráða afmörkun skattskyldra vara og hvernig tryggja eigi samræmi milli markmiða skattlagningarinnar og framkvæmdar hennar. Án skýrrar og málefnalegra viðmiða er hætt við að skattlagning af þessu tagi skapi handahófskennd og ósanngjörn áhrif á einstaka vöruflokka.

Rannsóknir á áhrifum sértækra neysluskatta erlendis benda til þess að áhrif slíkra skatta á neyslumynstur og heilsufarslegar útkomur séu takmörkuð. Neysla getur færst yfir í aðrar óhollar vörur sem ekki falla undir skattinn, án þess að heildarneysla eða heilsufarsáhætta minnki.¹ Þá liggja ekki fyrir skýrar vísbendingar um að sá sykurskattur sem var við lýði hér á landi á árunum 2013-2015 hafi skilað tilætluðum árangri við að draga úr neyslu. Viðskiptaráð telur því að ekki hafi verið sýnt fram á að sértæk skattlagning sé árangursrík leið til að ná þeim lýðheilsuþætti sem aðgerðaáætluninni er ætlað að þjóna.

Sértækir skattar auka flækjustig og kostnað í skatta- og regluumhverfi fyrirtækja. Innleiðing á nýjum skattþrepum eða vörugjöldum kallar á aukið skrifræði, eftirlit og umfang með tilheyrandi kostnaði fyrir bæði fyrirtæki og hið opinbera. Slík skattlagning bætist við þegar flókið skattaumhverfi og getur raskað samkeppnisstöðu einstakra vöruflokka án þess að sýnt hafi verið fram á samsvarandi ávinning fyrir lýðheilsu. Viðskiptaráð ítrekar að skattkerfið eigi fyrst og fremst að þjóna því hlutverki að afla tekna til nauðsynlegra verkefna hins opinbera fremur en að vera notað sem óskilvirkt tæki til neyslustýringar.

Viðskiptaráð telur réttara að leggja áherslu á jákvæða hvata, fræðslu og almennar aðgerðir sem stuðla að heilbrigðum lífsvenjum, fremur en íþyngjandi skattlagningu sem hefur óljósan lýðheilsulegan ávinning en fyrirsjáanlegan kostnað fyrir neytendur, fyrirtæki og stjórnvöld. Ákvarðanir um beitingu hagrænna hvata í þágu lýðheilsu verða að byggjast á traustum gögnum, heildstæðu mati á áhrifum og skýrri kostnaðar- og ábatagreiningu.

Viðskiptaráð beinir til nefndarinnar að taka ofangreindar athugasemdir til greina við vinnslu þingsályktunartillögunnar.

Virðingarfyllt,

Lísbet Sigurðardóttir

Lögfræðingur Viðskiptaráðs

1 Sjá m.a. eftirfarandi rannsóknir: Fletcher, J. M., Frisvold, D., & Tefft, N. (2010). *The effects of soft drink taxes on child and adolescent consumption and weight outcomes*. Journal of Public Economics, 94(11–12), 967–974. Cornelsen, L., & Smith, R. D. (2018). *Soda taxes—four questions economists need to address*. Food Policy, 74, 138–142. Eyles, H., Ni Mhurchu, C., Nghiem, N., & Blakely, T. (2012). *Food taxes and subsidies: a systematic review of modelling studies*. PLoS Medicine, 9(6), e1001353.